

**V.BİLSEL ULUSLARARASI
GORDİON BİLİMSEL
ARAŞTIRMALAR KONGRESİ**

ANKARA

8-9 ARALIK 2024

KONGRE KİTABI

5. BİLSEL INTERNATIONAL GORDİON SCIENCE RESEARCHES CONGRESS BOOK

08-09 DECEMBER 2024 ANKARA/TÜRKİYE

EDITOR
Assoc. Prof. Dr. Uğur ERMAN

ISBN: '978-625-95532-0-7'

All rights of this book belong to BİLSEL PUBLISHING.
The book is not intended for commercial profit.
It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.

Bu kitabın tüm hakları BİLSEL YAYINCILIK yayınevine aittir.
Kitap ticari bir kar amacı gütmemektedir.
Yayın etiği kurallarına uymak yazarın sorumluluğundadır.

<https://bilselkongreleri.com/>

December, 2024

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law.

CONGRESS ID
CONGRESS TITLE

5. BİLSEL INTERNATIONAL GORDION SCIENCE RESEARCHES CONGRESS

CONGRESS

DATE and PLACE

08-09 DECEMBER 2024 ANKARA/TÜRKİYE

GENERAL COORDINATOR

Dr. Bahar ALTUNOK

ORGANIZING COMMITTEE

Chairman of the Organizing Committee

Assoc. Prof. Dr. Uğur ERMAN

University Academician Representative

Doç. Dr. Melahat BABAYEVA

Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Doç. Dr. Ömer Faruk CAN

Dicle Üniversitesi

Doç. Dr. Yavuz Selim KAFKASYALI

Kafkas Üniversitesi

Dr. Merdin DANIŞMAZ

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Türkiye

Members

Prof. Dr. Margherita Mori

Associate Professor Daniela Matušiková

Associate Professor Irina Manolescu

Doç. Dr. Fuat LEBE

Doç. Dr. Mehmet Veysi BABAYİĞİT

Doç. Dr. Özge TEMİZ

Doç. Dr. Recep BÜYÜKTOLU

Doç. Dr. Serdar BEKTAŞ

Dr. Ahmet DOĞAN

Dr. Anitha Rajasekaran

Dr. Ghanshyam Barman

Dr. Chems Eddine BOUKHEDIMI

Dr. Nuray AŞANTUĞRUL

Dr. Nurten Ebru ÖZDEMİR

Dr. Muhammad Umar Bello

Dr. Murat GENÇ

Dr. Sıtkı AKKAYA

Dr. Şahin CİNCİOĞLU

PARTICIPANTS COUNTRY

Albania/Algeria /Azerbaijan/

India/Indonesia/North Macedonia/Uzbekistan/ Philippines/Italy

Morocco/Nigeria/Portugal/Pakistan/Romania/Serbia /Slovakia/Iran/Ukraine/USA

SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof. Dr. Aitkul MAKHAYEVA
Abai Kazakh National Pedagogical University-
Kazakhstan
Prof. Dr. Arinova Olga
Karaganda Buketov University-Kazakhstan
Prof. Dr. Isak Froumin
Constructor University Bremen-Germany
Prof. Dr. Kargin Sergali
Karaganda Buketov University-Kazakhstan
Prof. Dr. Kehinde Clement Lawrence
Walter Sisulu University Butterworth Campus -
South Africa
Prof. As. Dr. Lindita DURMISHI
Aleksander Xhuvani University, Elbasan-Albania
Prof. Dr. Margherita Mori
University of L'Aquila, L'Aquila-Italy
Prof. Dr. Nana Jincharadze
European University-Georgia
Prof. Dr. Natalia Shchukina
Tiraspol Shevchenko State University-Republic of
Moldova
Prof. Dr. Roza Nurtazina
L.n. Gumilyov Eurasian National University -
Kazakhstan
Prof. Dr. Sadhna Jain
University of Delhi-India
Prof. Dr. Süleyman DÖNMEZ
Akdeniz Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Süleyman GEZER
Hitit Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Yusuf ÖZKIR
Medipol Üniversitesi -Türkiye
Doç. Dr. Abdullah ALPEREN
Çanakkale Üniversitesi -Türkiye
Doç. Dr. Abdrasheva Banu
Karaganda Buketov University-Kazakhstan
Doç. Dr. Abdulkemir DİLER
Atatürk Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Adem DOĞAN
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Akhmedova Feruza Medetovna
National University of Uzbekistan named after
Mirzo Ulugbek-Uzbekistan
Doç. Dr. Akın KIRBAŞ
Atatürk Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. C. Vijai
Vel Tech Rangarajan Dr. Sagunthala R& D
Institute of Science and Technology-India
Doç. Dr. Dzhamaliev Gaziya

Karaganda Buketov University-Kazakhstan
Doç. Dr. Gökçe CEREV
Kocaeli Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Kanat Bazarbayev
Ahmet Yesevi Üniversitesi-Kazakistan
Doç. Dr. Kendirbekova Zhanar
Karaganda Buketov University-Kazakhstan
Doç. Dr. Mambetalina Aliya Saktaganova
L.N. Gumilyov Eurasian National University-
Kazakhstan
Doç. Dr. H.Burçin HENDEN ŞOLT
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Mazhenova Rauan
Karaganda Buketov University-Kazakhstan
Doç. Dr. Naseem AKHTER
Shaheed Benazir Bhutto Women University-
Pakistan
Doç. Dr. Nurlan Baigabylov
L.n. Gumilyov Eurasian National University-
Kazakhstan
Doç. Dr. Nurzyinat Toktorbekova
Osh State University-Kyrgyzstan
Doç. Dr. Özkan AÇIŞLI
Atatürk Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Serdar BEKTAŞ
Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Dr. Anitha R.
Bharathi Women's College-India
Dr. Belkacem BELABBAS
Université Ibn Khaldoun - Taret-Algerie
Dr. Binyam Zigta
Wachemo University-Ethiopia
Dr. Göksel ULAY
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi-Türkiye
Dr. Hamid GADOURI
Khemis Miliana University-Algeria
Dr. Irina-Ana DROBOT
Technical University of Civil Engineering
Bucharest-Romania
Dr. Kadir KÜÇÜKTOPUZLU
Siirt Üniversitesi - Türkiye
Dr. Murat GENÇ
Atatürk Üniversitesi-Türkiye
Dr. Musa ÇAKIR
Siirt Üniversitesi-Türkiye
Dr. Safa BEJOAUI
University of Tunis El Manar-Tunisia
Dr. Sitki AKKAYA
Sivas Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Türkiye

5. BİLSEL INTERNATIONAL GORDİON SCIENTIFIC RESEARCHES CONGRESS, 08-09 December, 2024, ANKARA/TÜRKİYE

5. BİLSEL INTERNATIONAL GORDİON SCIENTIFIC RESEARCHES CONGRESS

*08-09 DECEMBER, 2024
ANKARA/TÜRKİYE*

CONGRESS PROGRAM

Join Zoom Meeting ID: **835 0591 4837**

Passcode: **432507**

Join Zoom Meeting

<https://us06web.zoom.us/j/83505914837?pwd=xM4426ReyoOEthGgUErJTGul1OZjCN.1>

PARTICIPATING COUNTRIES

Albania/Algeria /Azerbaijan/
India/Indonesia/North Macedonia/Uzbekistan/ Philippines/Italy
Morocco/Nigeria/Portugal/Pakistan/Romania/Serbia /Slovakia/Iran/Ukraine/USA

NUMBER OF INTERNATIONAL PARTICIPANTS: 138

NUMBER OF TURKEY PARTICIPANTS: 132

HASAN EL-BENNÂ'NIN HADİS RİSÂLESİ ADLI ESERİNDE SENED TENKİDİ YAPILDI METİN TENKİDİ YAPILMADI İDDİALARINA KARŞI SAVUNUSUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Doç. Dr. Erdoğan KÖYCÜ
ORCID: :0000-0003-4555-4552
ekoycu@bartin.edu.tr

Bartın Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, BARTIN, TÜRKİYE

Özet

Hz. Peygamberin (s.a.s.) hadîsleri, sened ve metinden müteşekkildir. Ne sened metinden ne metin senedden bağımsız mütelaa edilemez. Nakledilen bir haber varsa bu haberin mutlaka bir de nakledeni vardır. Haber hem nakledeni ve hem de nakledenin naklettiği haberin içeri açısından son derece önemlidir.

Rasûlullah'ın (s.a.s.), kendi döneminde yaşanan sahâbe, daha sonra tâbiûn ve son olarak da tebeu't-tâbiînin hayırlı üç nesil olduğunu beyan etmesi, kendilerine tebliğ edilen öncelikle Kur'ân-ı Kerîm'e ve sünnetine sahip çıkmak ve gelecek nesillere intikâli için gayret sarfetmemeleri düşünülemez.

Hasan el-Bennâ, *Hadîs Risâlesi* adlı eserinde genel olarak *Hadîs Usûlü'*ne dair ana konuları özet olarak değerlendirmiştir.

Hasan el-Bennâ, isnâd değerlendirmeleri arasında selef âlimlerinden olan muhaddislerin sened tenkidi yapıp metin tenkidi yapmadıkları iddiasını da ele almıştır. Tebliğimizde bu hususu değerlendirmek istiyoruz.

Hasan el-Bennâ, *Hadîs Risâlesi* adlı eserinin farklı bölümlerinde isnâdın tanımına, muhaddislerin isnâda gösterdikleri öneme yer vermekle kalmamış muhaddislerin sadece isnâdla meşgul olup metinlerle meşgul olmadıkları iddialarının olduğunu bu iddiaların yersiz ve asılsız olduğunu ifade eden değerlendirmelerine de yer vermiştir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân-ı Kerîm, Hadîs, Bilim, Tenkit, Hasan el-Bennâ.

EVALUATION OF HASAN el-BANNÂ'S DEFENSE AGAINST THE CLAIMS THAT THE PROVENANCE CRITICISM WAS MADE IN HIS WORK NAMED HADITH TREATİSE BUT THE TEXT CRITICISM WAS NOT MADE

Abstract.

The hadiths of the Prophet (p.b.u.h.) consist of a chain of narration and a text. Neither the chain of narration can be considered independently of the text nor the text independently of the chain of narration. If there is a piece of news that is transmitted, there must be a transmitter of this news. Both the transmitter and the content of the news that the transmitter conveys are extremely important.

It is inconceivable that the Messenger of Allah (p.b.u.h.) declared that the Companions, then the Tabiun and finally the Tebeu at-Tabi'un who lived during his time were the three best generations, and that they did not make an effort to protect the Quran and its Sunnah, which were conveyed to them, and to pass them on to future generations.

Hasan al-Banna, in his work titled *Hadith Treatise* shas summarized the main issues regarding the *Hadith Methodology* in general.

Among his assessments of isnad, Hasan al-Banna also discussed the claim that the scholars of hadith, who were the scholars of the early generations, criticized the isnad but did not criticize the text. We would like to evaluate this issue in our paper.

In different sections of his work entitled *Hadith Treatise*, Hasan al-Banna not only included the definition of isnad and the importance that hadith scholars gave to isnad but also included his assessments stating that the claims that hadith scholars were only concerned with isnad and not with the texts were groundless and unfounded.

Key Words: Holy Quran, Hadith, Science, Criticism, Hasan al-Banna.

1.Rivâyet ve İsnâd Değerlendirmeleri

Hadîs, Hz. Peygamber'in (s.a.s.), söz, fiil ve takrirleri olarak tavsif edilmiştir. Hadîs, sened ve metin olarak ikiye ayrılır. Hasan el-Bennâ'nın *Hadîs Risâlesi* adlı kitabında yer verdiği Rasûlullah'ın hadîslerini rivâyet eden râvîlerin isimlerinin zikri olan isnâd ile ilgili değerlendirmelerini ele alacağız.

1.1.İsnad Nedir?

Hasan el-Bennâ, hadîsleri okurken karşılaştığımız ilk unsurun isnâd olduğunu hadîsin Rasûlullah'tan (s.a.s.) başlayarak Mâlik (b. Enes) (ö. 179/795), el-Buhârî (ö. 256/870) ve Müslim (ö. 261/ 875) gibi meşhûr hadîs hâfızlarına ulaşana kadar nakledildiği râvîler silsilesidir." şeklinde tanımlamıştır. İsnâdın, sözü söyleyene dayandırmak olduğunu vurgulayan el-Bennâ, (Bedruddîn) İbn Cemâa'nın (ö. 733/1333), muhaddislerin isnâd ve senedi aynı anlamda kullandıklarını ifade etmiştir. (el-Bennâ, 2018: 1)

1.2.Muhaddislere Göre İsnâdın Değeri

Hasan el-Bennâ, muhaddislere göre, "hadîsin sıhhat derecesini belirlemede esas ölçünün senedin yapısını bilmek olduğunu, hadîsin sıhhat ve zayıflığının, râvînin sıdk (doğru sözlülüğü) derecesine ve rivâyetindeki açıklığa bağlı olduğunu zikretmiştir (el-Bennâ, 2).

el-Bennâ, İslâm ümmetine has özelliklerinden biri olarak isnâda büyük ihtimâm gösterildiğini, *Hadis Istılahları İlmi, Ricâl, Ensâb, Künyeler İlmi, Cerh ve Ta'dîl* ilminin neşet ettiğini vurgulamıştır (el-Bennâ, 2).

el-Bennâ, İslâm Ümmeti'nde Kur'ân-ı Kerîm'e ve haberleri rivâyet eden râvîlere ve Peygamberlerinin (s.a.s.) rivâyetlerine gösterilen fevkalade ihtimâmın, hiçbir ümmet için söz konusu olmadığını ve bu ümmet kadar hiçbir ümmeti de etkilemediğini vurgulamıştır. Her ne kadar Nebvî hadîslere daha bir hassasiyet ve netlikte yaklaşılmış olsa da sened ve râvîlere gösterilen ihtimâmın sadece Şer'i İlimler'le sınırlı kalmamış, bunun Edebî İlimler, Tarihî Rivâyetler ve diğerlerine de sirâyet etmiş olduğunu kaydetmiştir (el-Bennâ, 2).

el-Bennâ, isnâdın değeriyle ilgili muhaddislerden bazılarının sözlerini naklederek açıklamıştır.

Ebû Alî el-Ceyyânî (ö. 498/1105), şöyle demiştir: "Allah, bu ümmete önceki ümmetlere vermediği üç şeyi vermiştir: "İsnâd, Ensâb ve İ'râb." (el-Bennâ, 3).

İbn Hazm (ö. 456/1064), şöyle demiştir: "Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hadîslerini ve sünnetini korumak için güvenilir râvîlerin kesintisiz bir senedle hadîs nakletmeleri, Allah'ın sadece Müslümanlara verdiği bir nimettir ve diğer milletlerde böyle bir rivâyet şekli yoktur. Yahûdilerde, mürsel ve mu'dal türü bazı nakiller görülmekteyse de Hz. Mûsâ (a.s.) ile rivâyetin başlangıcı arasında otuz asırlık bir zaman dilimi bulunmaktadır. Bu yönüyle bizim Hz. Peygamber'in (s.a.s.) rivâyetlerine olan yakınlığımız kadar yakın değildir... Dolayısıyla bu tür rivâyetlerin bu Peygamberin (s.a.s.) ashâbına ve ona tâbi olanlara ulaşması mümkün değildir." (el-Bennâ, 4).

Selef âlimlerinin, senede ihtimam göstermeyi teşvik ettiklerine dair bize onlardan pek çok söz nakledilmiş olduğunu belirten el-Bennâ: “İsnâd olmasaydı dileyen dilediğini söylerdi.” diyerek isnâdın dindeki yeriyle ilgili âlimlerden bazılarının sözlerine yer vermiştir:

Muhammed b. Sirîn (ö. 110/728): “Bu (hadîs) ilmi, dindir ve dininizi kimden aldığınıza iyice bakınız. İlk zamanlarda kimse hadîsin senedini sormuyordu. Ne zaman ki fitne oldu, “Hadîsi nakleden ricâlin isimlerini söyleyin.” demeye başladılar. Eğer Sünnet Ehli ise hadîsleri alınıyor, bid’at ehli ise hadîsleri alınmıyordu.” (el-Bennâ, 5).

(Ebû Amr Abdurrahmân b. Amr el-Evzâî) (ö. 157/774), Süleymân b. Mûsâ’dan şöyle bir söz nakleder: “Tâvûs’la buluştum ve ona: “Falan kişi, bana şunları şunları rivâyet etti” dedim. O da bana: “Eğer bunu nakleden arkadaşın falanca şahıs ise ondan alabilirsin.” dedi (el-Bennâ, 5).

(Süfyân) Sevrî (ö. 161/778), şöyle demiştir: “İsnâd, mü’minin silahıdır.” (el-Bennâ, 4).

(Abdullah) İbn Mübârek (ö. 181/797) “İsnâd, dindendir. İsnâd olmasaydı her isteyen istediğini söyleyebilirdi.” (el-Bennâ, 4).

Süfyân b. Uyeyne (ö. 198/814), “Bir gün (İbn Şihâb) ez-Zuhrî (ö. 124/742) bana bir hadîs okudu, ben de ona: “İsnâdı olmadan naklet!” dedim. O da: “-Sen dama merdiven olmadan mı çıkıyorsun?” diye cevap verdi. (el-Bennâ, 4).

Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855): “Âlî isnâdı araştırmak selefın bir âdeti olmuştur. Çünkü Abdullah’ın arkadaşları Ömer’den hadis öğrenmek ve dinlemek için Kûfe’den Medine’ye “**rihle**” denen yolculuklar (Köycü, 407-423) yapıyorlardı (el-Bennâ, 3).

Muhammed b. Eslem et-Tûsî (ö. 242/856), şöyle demiştir: “İsnâda yakınlık, aynı zamanda Allah’a yakınlıktır.” (el-Bennâ, 3).

3.3.Selef Âlimlerinin Sened Tenkitine Gösterdikleri Hassasiyeti Metin Tenkitine Vermedikleri İddialarına Cevap

Hasan el-Bennâ, bazı araştırmacıların: “Sened tenkidine gösterilen hassasiyetin aynı şekilde metin tenkidine de gösterilmesi gerekirken gösterilmediğini (Çalgan, 9-265), hadîslerin zayıflığı veya güçlülüğüne dair hükmün buradan çıkacak neticeye göre verilmesi gerektiğini ileri sürdüklerini (el-Bennâ, 22) zikretmiş bunlara şöyle cevap vermiştir:

Bazı hadîs metinlerindeki bilgiler günümüz bilimsel verilerine uymayabiliyor. Ricâl ahvâlini ve râvîlerin durumlarını öğrenme hususunda gayretlerin sarfedildiği o dönemlerde aynı şekilde hadîs metinlerinin günümüz bilimsel verilere uygun olup olmadığı konusunda da gayretler gösterilmeliydi. Böylece hadis hakkında verilecek hüküm tek bir kıstas üzerinden değil, iki kıstas üzerinden verilmiş olurdu.” (el-Bennâ, 22)

el-Bennâ, bu sözün söylenmesinde bazı haklı gerekçeler olabileceğine ve konunun birçok açıdan incelenebileceğine vurgu yapmış, aslında söz konusu bu iş, bilimsel tenkit araçlarını kullanma hususunda son derece üstün nitelikler kazanmış olan bu muhakkik ve münekkid neslin olması gerektiğine işaret etmiştir (el-Bennâ, 22).

el-Bennâ, bütün bu mülahazalara rağmen şu hususların da gözden kaçırmaması gerektiğine işaret etmiştir: “Allah, hepsinden razı olsun- hadîs metinlerini incelemeyi ihmal ettiklerine dair ithâm doğru değildir. Çoğu zaman söz konusu bakış açısıyla incelemeye itina gösteriyorlar, bazı rivâyetleri bu nedenle reddediyorlar, hadîs metninin şeriatın temel düsturlarına uymadığı hallerde senedinin zayıflığına, Rasûlullah’a (s.a.s.) nispetinin mümkün olmadığına ve râvîlerin kendi vehimleri olduğuna hükmediyorlardı. (el-Bennâ, 23). İbn Abbâs’ın, Ebû Hureyre’nin; “Cenâzeyi taşıyan, abdest alsın.” Ebû Dâvûd, Cenâiz, 39). rivâyetini reddetmesi hâdisesinde olduğu gibi (el-Bennâ, 25). el-Bennâ, İbn Abbâs’ın hadîsi red gerekçesini de şu şekilde ifade ettiğine işaret etmiştir: “Kuru ağaç taşımaktan dolayı abdest almamız gerekmez.” el-Bennâ, bu örnekte olduğu gibi sahâbe döneminde de metin tenkidi ve hadîsin derecesini istidlâlde bunu dikkate almanın varlığına vurgu yapmıştır (el-Bennâ, 23). et-Tirmizî, hadîsin hasen olduğunu, Ebû Hureyre’den mevkûf olarak rivâyet edildiğini, Ehl-i İlim, meyyiti yıkayan kişinin gusletmesi konusunda ihtilâf etmiştir. Nebî’nin Ashâbı’ndan bazı Ehl-i İlim ve diğerleri meyyiti yıkayana gusûl gerektiğini söylerken bazıları da ona abdest gerektiğini söylemiştir. İmâm eş-Şâfiî’nin de ifade ettiği gibi Mâlik b. Enes’in, meyyit yıkayan kimseye guslün vâcib olmadığını, müstehâb olduğunu söylemiştir. Ahmed b. Hanbel’in ise meyyiti yıkayan kimseye yıkamanın vâcib olduğunu murad etmediğini en azından söylendiği gibi abdest alması gerektiğini ifade etmiştir. İshâk b. Râhuye (ö. 238/853) ise abdestin gerekmediğini ifade etmiştir. Abdullah b. Mübârek’in (ö. 181/797): “Meyyit yıkayan kimseye, ne guslün ne de abdestin gerekmediğini” söylediği rivâyet edilmiştir. (et-Tirmizî, Cenâiz, 17). Hadîs, İbn Mâce (ö. 273/887) tarafından da rivâyet edilmiştir. (İbn Mâce, Cenâiz, 8). İmâm Ahmed (ö. 241/855): “Bu konuda sahîh bir rivâyet yoktur.” demiştir. (et-Tirmizî, Cenâiz, 17) İmâm Ahmed, bu hadîsin, el-Beyhakî’nin (ö. 458/1066), İbn Abbâs’tan rivâyet ettiği şu hadîsle mensûh (hükmünün kaldırıldığı) olduğunu ileri sürmüştür. İbn Abbâs, “Hz. Peygamber’in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: “Ölünüzü yıkamaktan dolayı size yıkanmak gerekmez.” (İbn Hacer, 47-48).

2.Bilimsel verilerle ilgili kıstasın asra ve kişilere göre değişebilen itibari şeyler olduğuna dikkat çeken el-Bennâ, bugün bizlerin hurâfe olarak saydığı bir hadîsin geçmiş asırlarda o dönemin resmî bilimsel verilerine göre hakikat olarak kabul edildiğini ve bunun böyle olduğuna delil olabilecek birçok olgu var olduğuna vurgu yapmıştır (el-Bennâ, 23).

el-Bennâ, bugün bizlerin bilimsel hakikat olarak gördüğümüz olguların, bizden öncekilere zikredilmiş olsaydı, o kimseler sözü söyleyen kişiyi mecnûn olarak niteleyebilecek ve idamına hükmedebileceklerini ve zâten bunu da yapmış olduklarını da zikretmiştir (el-Bennâ, 25).

el-Bennâ, Bu durumun bilimsel gelişmenin tabiatından olduğunu selef âlimlerimize kaldıracabileceklerinin üzerinde bir yük yüklemeye çalıştığımızı ifade etmiştir (el-Bennâ, 24).

el-Bennâ, İsnâd tenkidi kıstasını ve râvîlerin durumlarını bilmeyi esas almak ve hadîsin derecesini belirlemede bunu nazarı itibara almanın daha sağlam ve hassas bir mizan olduğunu çünkü somut ve gerçekçi verilere dayandığını vurgulamıştır. el-Bennâ, hevesler ve farklı gayeler karışmadığı sürece yapılan düzgün tenkit hususunda herhangi bir ihtilâf çıkmayacağını, bu tip iddiaların işin içine ancak en temiz rûhlar, en sâfi kalpler ve en bereketli eller bu mizani ele aldıktan sonra girdiğine, hadîslerin gâfillerin tahrîfinden, hak yoldan sapmışların yorumlarından arınmış olduğuna işaret etmiştir. (el-Bennâ, 24).

el-Bennâ, işte bu örneklerde olduğu gibi hadîs âlimlerinin sıhhatine hükmettikleri hadîsler içerisinde bilimsel verilere ters düşen hadîslerin oldukça az hatta son derece nâdir olduğunu, sayıları belli ve hangileri olduğunun bilindiğine işaret etmiştir. el-Bennâ, bu hadîslerin sayısının onları geçip yüzlere ulaşmayacağını ifade etmiştir. Bunların çoğunda da hadîs ile bilimsel veri arasında görülen çelişkilerin yapılacak kolay ve makbûl yorumlarla uzlaştırılmasının mümkün olduğunu, geri kalan hadîslerin de mana ile rivâyet edildiğine hamledileceğini, muhtemel ki râvînin hadîsin rivâyetinde gerekli hassasiyeti göstermemiş olduğundan neş'et ettiğini zikretmiştir (el-Bennâ, 24).

Sonuç

el-Bennâ, öncelikle Hadîs Risâlesi adlı eserinde *Hadîs Tarihi*'ndeki tarihî sıraya da riâyet ederek hadîslerin isnâdlarının ne zorlukla teşekkül ettiğini ele almıştır.

Selef âlimleri olan muhaddislerin sadece senede baktıkları iddialarının asılsız olduğunu ifade etmiştir. Bu konuda şerâtin temel prensiplerine ve bilimsel verilere ve akla aykırı olan hadîs metninin selef âlimleri olan muhaddisler tarafından kabul edilmediğine bazı örnekler vermiştir. Rasûlullah'ın (s.a.s.) hadîslerini en çok rivâyet eden ve Hz. Âişe'nin ifadesiyle: “Rasûlullah'ın (s.a.s.) sözlerini ve hallerini kendisinden daha iyi bilen” Ebû Hureyre olsa bile İbn Abbâs'ın, Ebû Hureyre'nin rivâyet ettiği “Cenâzeyi taşıyan, abdest alsın.” hadîsinde vehmi olduğundan dolayı hadîsin metnini eleştirildiği en güzel metin tenkiti örneklerinden sadece biri olduğunu vurgulamıştır.

Rasûlullah'ın (s.a.s.) Vedâ Hutbe'sinde belirttiği veçhile Kur'ân-ı Kerîm'le birlikte bize bıraktığı ikinci emanetinin gelecek nesillere titizlikle intikâline özen gösteren: “Burada bulunanlar bulunmayanlara ulaşırsın. Nice dinleyenler vardır ki kendilerine tebliğ edileni tebliğ edenlerden daha iyi anlar.” emrine âmâde olan en

hayırlı nesil olan Sahâbe döneminden başlayarak Tâbiûn ve Tebeu't-Tabiûn dönemlerinden günümüze kadar her dönemde senedleri gözden geçirmenin yanında metinleri de gözden geçirirken farklı bazı metotları kullanmış olsalar da sened tenkidinin yanında metin tenkidine de yer vermişlerdir. Hadîs Usûlü ve İlel kitaplarında bunların pek çok örneği de vardır.

Kaynakça

- Çalgan, M. Ali. (2024). *Muhaddisler Muhtevâ Tenkidi Yaptı mı?*. 2. Baskı, İstanbul: İFAV Yayınları.
- Ebû Dâvûd, S. E. (1992). *es-Sunen*. 2. Baskı, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- el-Bennâ, H. (2018). *Hadîs Risâlesi*, (terc. Yahya Yaşar), İstanbul: Beyan Yayınları.
- İbn Hacer, A. (2005). *Bulûğu'l-Merâm min Edilleti'l-Ahkâm*, (şerh: Safiyyurrahmân el-Mubârekfûrî terc. Mehmet Alioğlu, Betül Bozali), İstanbul: Polen Yayınları.
- İbn Mâce, (1992). *es-Sunen*, 2. Baskı, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Köycü, E. Hadîs Metinlerinin Tedvîn ve Tasnîfnde Önemli Bir Yere Sahip Olan “er-Rıhle fî Talebi'l-Hadîs”in Rolü Üzerine Bir Değerlendirme, IntJCES, 2020(2): 407-423.
- et-Tirmizî, M. İ. (1992). *es-Sunen*, 2. Baskı, İstanbul: Çağrı Yayınları.